

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«Правове забезпечення життєдіяльності людини за межами землі в умовах стрімкого освоєння космічного простору»

Студентки III курсу, групи МП – 31

Напрямку підготовки (спеціальності)

293 «Міжнародне право»

Антошків Аліна Володимирівна

Керівник: Тенешев Вячеслав Фарідович

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

Члени комісії: _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

м. Тернопіль, 2021 р.

ПЛАН

ВСТУП

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА

РОЗДІЛ II. МІЖНАРОДНО ПРАВОВІ ДОГОВОРИ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ ЗА МЕЖАМИ ЗЕМЛІ

РОЗДІЛ III. НЕВІДПОВІДНІСТЬ МІЖНАРОДНО ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ УМОВАМ СЬОГОДЕННЯ

3.1 Контроль та нагляд за космічною діяльністю

ВИСНОВОК

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА.....	6
РОЗДІЛ II. МІЖНАРОДНО ПРАВОВІ ДОГОВОРИ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ ЗА МЕЖАМИ ЗЕМЛІ.....	9
2.1. Контроль та нагляд за космічною діяльністю.....	11
РОЗДІЛ III. НЕВІДПОВІДНІСТЬ МІЖНАРОДНО ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ УМОВАМ СЬОГОДЕННЯ.....	14
ВИСНОВОК.....	18
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	19

ВСТУП

Актуальність теми. Нестримна діяльність людини вже давно вийшла за національні межі, а в питаннях освоєння космічного простору міжнародні відносини потребують нових форм регулювання. Фактично з 1957 року людство вступило в еру космічних відносин і це необхідно визнати як об'єктивну реальність.

«Колонізація людьми інших планет вже не є науковою фантастикою. Вона може бути науковим фактом», — сказав видатний британський фізик Стівен Гокінг.

Держави та транснаціональні компанії мають свої прагнення до освоєння космічного простору. Бізнесмен Ілон Маск планує використовувати «SpaceX» (приватне підприємство, яке працює в галузі будівництва космічного транспорту) для висадки перших колонізаторів планети Марс вже у 2025 році.

Також відомо, що японський мільярдер Юсаку Маедзава стане першим космічним туристом, який у 2023 році планує подорож на Місяць.

Джефф Безос, власник «Amazon» (найбільша у світі за обігом компанія, що продає товари та послуги через Інтернет) також приділяє увагу колонізації космосу. Такі компанії, як «Bigelow Aerospace» (американська компанія, заснована у 1998 році Робертом Бігелоу, яка розробляє модулі космічних станцій) та «Axiom Space» (американська компанія заснована Мішелем Суффредіні у 2016 році, яка є виробником модулів і компонентів орбітальних станцій), планують створити власні космічні станції на інших планетах. [7].

Усі великі компанії та інвестори бачать можливості у використанні технологій у космічному туризмі та гірництві.

У зв'язку з цим, великого значення набуває пошук нових можливих напрямів та удосконалення наявних способів вирішення актуальних космічно-правових питань з метою забезпечення прогресивного розвитку міжнародного та національного космічного права.

Також актуальність теми зумовлена й тим, що дана проблема досі є малодослідженою. Дана тема досліджувалася такими українськими науковцями, як Шемшученко Ю., Семеняка В., Сорока Л., проте мало наукових робіт, які були б націлені саме на розгляд проблеми правового забезпечення за межами Землі, що підтверджує її актуальність та необхідність в подальшому вивченні.

Мета. Дослідження прогалин чинного законодавства щодо регулювання таких суспільних відносин та розкриття питання актуальності правового забезпечення життєдіяльності людини за межами Землі в умовах опанування космічного простору.

Досягнення поставленої мети потребують вирішення таких завдань:

- дослідити прогалини у законодавства щодо регулювання космічних відносин;
- визначити поняття «космічний простір»;
- проаналізувати основні положення Договору про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 р;
- вивчити необхідність законодавчого врегулювання даної проблеми та висвітлити наслідки її ігнорування;

Комплексне дослідження даної проблеми вимагає відповідного джерельного забезпечення. Джерельною базою є вітчизняні та зарубіжні джерела (в тому числі законодавчі та міжнародно-правові акти), праці фахівців з міжнародного права, а також матеріали міжнародних конференцій.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА

Міжнародне космічне право - це сукупність міжнародно-правових принципів та норм, які встановлюють режим космічного простору та небесних тіл і регулюють відносини між державами, міжнародними організаціями і комерційними фірмами у зв'язку з дослідженнями і використанням космосу.

Зародження міжнародного космічного права як галузі міжнародного публічного права пов'язується з початком практичної діяльності держав у космічному просторі зокрема, із запуском у колишньому СРСР 4 жовтня 1957 р. першого штучного супутника Землі.

Космічною діяльністю займається нині обмежена кількість високорозвинених держав, що володіють відповідними можливостями. Саме вони і виступають основними суб'єктами міжнародного космічного права. Але в результаті такої діяльності й у її міжнародно-правовому регулюванні зацікавлені всі держави світу, людство в цілому. Тому правове регулювання космічної діяльності із самого початку стало здійснюватись шляхом укладання, головним чином, універсальних міжнародних угод, відкритих для участі всіх держав. Основна роль у справі розроблення таких договорів належить ООН в особі Генеральної Асамблеї, її допоміжного органу — Комітету з використання космічного простору в ширших цілях і його підкомітету з правових питань.

Космічний простір – це простір, що пролягає за межами повітряного простору Землі, з усіма об'єктами природнього або штучного походження й у якому може здійснюватися тривалий політ.

Суб'єкт міжнародного космічного права - це учасник, у тому числі потенційний, міжнародно-правових відносин з приводу діяльності в космічному просторі або використання космічної технології, носій міжнародних прав і обов'язків.

Об'єкт міжнародного космічного права - це все те, з приводу чого суб'єкти міжнародного космічного права можуть вступати в міжнародні правовідносини, тобто космічний простір, Місяць та інші небесні тіла, космонавти, штучні космічні об'єкти, наземні компоненти космічних систем, результати практичної космічної діяльності, космічна діяльність, форми співробітництва держав у космічному просторі, відповідальність за збитки від правомірної космічної діяльності тощо.

Міжнародне космічне право, як галузь сучасного міжнародного права, регулює діяльність держав по дослідженню і використанню космічного простору, встановлюючи його правовий режим. З самого початку космічної діяльності виявилось, що кожен з її видів може зачіпати інтереси одного або декількох іноземних держав, а більшість видів космічної діяльності зачіпає інтереси всього міжнародного співтовариства. Це спричинило необхідність введення поняття «правомірна космічна діяльність» та «протиправна космічна діяльність» і, крім того, встановити певний порядок здійснення допустимої з точки зору міжнародного спілкування, космічної діяльності. Вперше визнання того, що в процесі космічної діяльності можуть виникати міжнародні правовідносини, містилося вже в резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 13 грудня 1958 р., де відзначалися «спільна зацікавленість людства в космічному просторі» і необхідність обговорення в рамках ООН характеру «правових проблем, які можуть виникнути при проведенні програм дослідження космічного простору» [1].

З самого початку зародження науки міжнародного космічного права значна частина юристів виходила з того, що основні принципи і норми міжнародного права поширюються і на космічну діяльність. А що стосується її специфіки, то вона підлягає обліку в спеціальних нормах, які, можуть скласти нову галузь міжнародного права, але аж ніяк не самостійну правову систему.

В основі міжнародного космічного права лежать такі принципи:

1. Свобода дослідження і використання космічного простору і небесних тіл.

2. Заборона національного присвоєння космічного простору і небесних тіл.
3. Збереження суверенних прав держав на космічні об'єкти, що запускаються ними.
4. Надання допомоги екіпажу космічного корабля у разі аварії, лиха.
5. Міжнародна відповідальність держав за свою діяльність у космосі.
6. Сприяння міжнародному співробітництву в мирному дослідженні і використанні космічного простору.

Одним з основних принципів є принцип рівноправності держав. Стосовно космічної діяльності цей принцип означає рівність прав усіх держав як у здійсненні космічної діяльності, так і у вирішенні питань правового і політичного характеру, що виникають у зв'язку з її здійсненням. Принцип заборони застосування сили та загрози силою у міжнародних відносинах також поширюється на космічну діяльність держав і виникають у зв'язку з цим взаємини між ними. Це означає, що космічна діяльність повинна здійснюватися всіма державами так, щоб при цьому не піддавалися загрози міжнародний мир і безпека, а всі суперечки з питань освоєння космосу питань мають вирішуватися мирним шляхом.

Отже, спільність принципів міжнародного космічного права та міжнародного права дозволяє зробити висновок, що перше є складовою частиною другого як єдиного цілого. Специфічність принципів і норм міжнародного космічного права не дає можливості ототожнювати його з іншими галузями міжнародного права. Цим і визначається роль і місце міжнародного космічного права в загальній системі міжнародного права.

РОЗДІЛ II. МІЖНАРОДНО ПРАВОВІ ДОГОВОРИ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ ЗА МЕЖАМИ ЗЕМЛІ

Регулювання відносин між державами, міжнародними організаціями, комерційними фірмами, встановлення режиму космічного простору та небесних тіл здійснюється на основі міжнародного космічного права.

Основними цілями космічного права є забезпечення раціонального, відповідального підходу до дослідження та використання космічного простору на користь та в інтересах усього людства [1].

Існують наступні міжнародні договори, що регулюють космічні відносини на міжнародній арені, які підготовлені Комітетом ООН з мирного використання космічного простору (UNCOPUOS) та прийняті Генеральною Асамблеєю ООН:

- Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 р. [4];
- Угода про рятування космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, запущених у космічний простір 1968 р. [12];
- Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами 1972 р. [5];
- Конвенція про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір 1975 р. [6];
- Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах 1979 р. [12];
- Декларація правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору 1963 р. [2].

До держав, які ратифікували договори, що регулюють космічні відносини, належать, зокрема, Аргентина, Австралія, Канада, Фінляндія, Франція, Німеччина, Угорщина, Індонезія, Японія, Нова Зеландія, Філіппіни, Республіка Корея, Російська Федерація, Словаччина, Швеція, Південь

Африка, Туніс, Україна, Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії та Сполучені Штати Америки.

До джерел міжнародного космічного права, також, належать міжнародні договори двостороннього характеру. Так, у 1963 році між СРСР і США була укладена угода про нерозміщення в космічному просторі будь-яких об'єктів із ядерною зброєю й іншими засобами масового знищення [2].

Ряд країн, прийняли свої нормативно-правові акти в галузі космічного права. Наприклад, ще у 2015 році в США набув чинності закон "Про конкурентну спроможність у галузі комерційних і космічних запусків". Це означає, що США в односторонньому порядку дозволили своїм космічним компаніям видобуток, привласнення, володіння, транспортування і продаж ресурсів інших небесних тіл, включно із астероїдами.

У 2017 році до них приєднався Люксембург, який прийняв закон "Про легалізацію промислового видобутку корисних копалин в безповітряному просторі приватними компаніями" [7].

Останній міжнародно-правовий акт, який регулює міжнародно-правові відносини у космічній сфері, було прийнято ще у 1979 році. Тому перед галуззю космічного права гостро стоять питання трансформації і розвитку інструментів правового регулювання космічних відносин сучасного світу [11].

2.1. Контроль та нагляд за космічною діяльністю

Відповідальність держав за національну діяльність у космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, незалежно від того, провадиться вона урядовими органами чи неурядовими юридичними особами, і забезпечення того, щоб національна діяльність провадилася згідно з положеннями, що містяться у відповідному договорі 1967 року. В положеннях цього договору прописано, що «держави зобов'язуються постійно спостерігати за діяльністю неурядових суб'єктів, які мають провадити свою діяльність тільки з дозволу відповідної держави».

Дозвільний порядок та спостереження є гарантією, що забезпечує державу від несення зобов'язань згідно з Конвенцією про відповідальність 1975 року [7]. Її положення вказують, що «держава, яка запустила космічний об'єкт, несе абсолютну відповідальність за виплату компенсації за шкоду, завдану його космічним об'єктом на поверхні землі або повітряному судну в польоті, а в космічному просторі – тільки у випадку, коли шкоди завдано з її вини або з вини осіб, за яких вона відповідає».

Проте є нюанс: міжнародне космічне право в принципі не визначає, що таке «космічний простір» та де він перетинається з повітряним простором. Ще у 1979 році СРСР вніс у Комітет ООН з космосу документ під назвою «Проект основних положень резолюції Генеральної Асамблеї ООН з питань розмежування повітряного і космічного простору і правового режиму космічного простору, в якому проходять орбіти геостационарних супутників». У ньому пропонувалося нижню межу космічного простору встановити, за згодою держав, на висоті 110 км над рівнем океану (лінія Кармана). Втім, США та деякі інші держави висловили іншу позицію, запропонувавши розмежовувати не територію, а функції літальних апаратів, адже з розвитком техніки повітряні об'єкти можуть перетворюватись на космічні.

У результаті правової визначеності щодо цього питання немає й досі, що позначається не лише на складнощах у правозастосуванні на

міжнародному рівні, але й на рівні національного нормотворення. Так, під час обговорення законопроекту №1071 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державного регулювання космічної діяльності», відстоювалась позиція про те, що Україна виконує свої міжнародні зобов'язання згідно з вимогою ст. 6 Договору про космос та Конвенції про відповідальність, оскільки Повітряний кодекс встановлює порядок отримання дозволу на політ.

Така позиція є наслідком відсутності чіткого уявлення про різницю правових режимів космічних та повітряних польотів, які включають як спільні, так і відмінні ризики. Отже, передбачений Авіаційними правилами України порядок резервування повітряного простору для запуску та посадки космічних об'єктів не здатен забезпечити виконання зазначених вимог міжнародного космічного права. Недостатньою є і запроваджена законопроектом №1071 дозвільна система, яка визначає можливість отримання дозволів за принципом мовчазної згоди, тобто без належної перевірки безпеки діяльності, яка передбачена для отримання дозволу.

У Конвенції про відповідальність слід особливо виділити положення, що передбачають створення органу, який відіграє функції арбітра, – Комісії з розгляду претензій. Відповідний судовий орган *ad hoc* створюється, якщо врегулювання претензії не досягнуто шляхом дипломатичних переговорів протягом одного року з дати, коли держава-позивач повідомляє державу запуску, що вона подала документи по своїй претензії. Комісія по суті є міжнародним арбітражем, який встановлює обґрунтованість претензії про компенсацію і визначає суму компенсації, якщо вона підлягає виплаті. Її рішення є остаточним і обов'язковим, якщо про це було досягнуто домовленості між сторонами, а в іншому випадку комісія виносить остаточний висновок рекомендаційного характеру, який сторони розглядають у дусі «доброї волі».

Проте, до цього органу ніхто ще жодного разу не звертався. Зазвичай держави врегульовують взаємні претензії дипломатичними шляхами.

Найяскравішим прикладом у цьому контексті є відшкодування СРСР шкоди, завданої його супутником «Космос 954», який у 1978 році спричинив радіоактивне забруднення Північно-Західної частини Канади. В цій справі СРСР виплатив самостійно визначену в дусі «доброї волі» суму шкоди без залучення Комісії з розгляду претензій.

РОЗДІЛ III. НЕВІДПОВІДНІСТЬ МІЖНРОДНО ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ УМОВАМ СЬОГОДЕННЯ

Провідні країни світу розвивають свої озброєння і військову техніку з метою їх застосування в космічному просторі, це створення бойових лазерів, гіперзвукових ракет, "супутників-камікадзе", бойових дронів і багато іншого, що дозволяє вести бойові дії в космосі [7].

Реєстрація космічних об'єктів відбувається згідно Конвенція про реєстрацію 1972 року передбачає, що кожна держава, яка запускає космічний об'єкт, заносить інформацію про це до відповідного національного реєстру, і робить повідомлення Генеральному секретарю ООН у найближчий час. Україна, незважаючи на зміст вербальної ноти, поданої Генеральному секретарю ООН ще у вересні 1995 року, про створення національного реєстру космічних об'єктів, фактично не має на сьогодні нормативно визначеного порядку щодо того, як має здійснюватися реєстрація об'єктів, запущених суб'єктами, що знаходяться під її юрисдикцією.

Австрія ж, навпаки, у 2011 році прийняла Austrian Federal Law on the Authorization of Space Activities and the Establishment of a National Space Registry і лише у 2017 році подала Генеральному секретарю ООН вербальну ноту про реальне заснування реєстру космічних об'єктів.

Згідно статистичних даних кількість запусків космічних апаратів за рік в середньому становить близько 140 (120 з яких здійснено успішно, а близько 20 - пошкоджено або знищено) і ця кількість кожного зростає з неймовірною швидкістю.

Роки XXI ст. стають все більш напруженими в сфері мілітаризації космічного простору. У 2019 році президент Сполучених Штатів Америки Дональд Трамп оголосив про створення шостого виду збройних сил – космічних сил США; а президент Китайської Народної Республіки Сі Цзіньпін, на противагу США, з 2015 року також говорить про створення Сил стратегічного забезпечення (ССЗ), призначених для інтеграції космосу при проведенні об'єднаних військових операцій, прагнучи «перетворити КНР

в космічну державу». Європейський континент також намагається не послаблювати своїх позицій щодо даного питання: у 2019 році французький президент Еммануель Макрон заявив про створення в Військово-повітряних силах країни нового командування з метою захисту інтересів в космосі і «розширення космічних можливостей». Саме в таких умовах і виникає питання щодо міжнародно-правового регулювання і міжнародно-правової відповідальності держав за недотримання режиму демілітаризації космічного простору.

Питання використання зброї у космічному просторі унормовуються Договором про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 р. Зокрема, у ст. 4 встановлена заборона виведення на орбіту навколо Землі будь-яких об'єктів з ядерною зброєю, а також заборона на встановлення такої зброї на небесних тілах і її розміщення в космічному просторі. Проте, ця норма не забороняє розміщення не ядерної зброї в космічному просторі в цілому. Тобто, фактично будь-яка держава може розміщувати традиційні озброєння, гіперзвукові ракети чи лазери на навколосемній орбіті і не нестиме за це ніякої відповідальності згідно з цим договором та ніяк не порушуватиме його [4].

Отже, виникає потреба у регулюванні використання будь-якої зброї в космічному просторі та встановленні відповідальності держав за недотримання режиму демілітаризації космосу нормами міжнародного права.

Ще одним неврегульованим питанням залишається проблема законодавчого підпорядкування майбутніх космічних поселень. У 2015 році Європейським космічним агентством було запропоновано концепцію поселення людей на Місяці, без урахування статусу юрисдикції таких космічних поселень. Якщо на Місяці чи Марсі з'являться поселення колонізаторів постане питання: яким законодавством ці поселення будуть керуватися? [9].

Наслідком відсутності міжнародного правового регулювання освоєння космічного простору є намагання транснаціональних компаній запровадити власні правила.

У 2020 році Ілон Маск заявив, що поселення людей за межами Землі буде керуватися власними законами, тому, що його компанія «SpaceX» не визнає жодного міжнародного договору про освоєння космічного простору і дотримуватиметься «принципів самоврядування», які будуть встановлені під час поселення «колонізаторів» та подорожей майбутніх туристів. Тобто, заяви Ілона Маска про встановлення майбутніми поселенцями особливого правового режиму суперечать чинним міжнародним нормам.

Усвідомлення космічного простору, як арени для боротьби за ресурси, також зумовлює прагнення деяких країн отримати глобальну перевагу. На планетах міститься багато корисних копалин, зокрема гелій-3, який є необхідним елементом для термоядерних електростанцій майбутнього, різноманітні рідкоземельні метали, платина, алмази, золото та інші. Для прикладу, астероїди Рюгу та Бенну мають корисних копалин загальною вартістю понад 80 та 670 квадрильйонів доларів відповідно.

Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 року [4] і Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах 1979 року не містять положень щодо видобутку корисних копалин на небесних тілах за межами Землі [11].

З огляду на невизначеність сфери космічного права, гостро постає проблема недопущення можливих конфліктів між державами та забезпечення захисту прав суб'єктів космічних відносин.

Використовуючи прогалини у галузі міжнародного космічного права, багато провідних країн світу самостійно розвивають напрямки правового забезпечення космічних відносин. Так, працівники Дубайського міжнародного фінансового центру ОАЄ пропонують у 2021 році реформувати національну судову систему та створити «мережу судової

підтримки», яка може розглядати складні комерційні угоди, пов'язані з космосом. ОАЄ планують створити перший у світі «космічний суд», який буде врегульовувати комерційні спори у космічній галузі [10].

Такі підходи зруйнують встановлену систему міжнародного права. Одні, ігноруючи чинні міжнародні договори, проголошують запровадження «свого» закону під час освоєння планет, інші створюють «космічні суди», треті планують безконтрольно видобувати алмази, платину, інші корисні копалини та доставляти їх на Землю. Все це може призвести до руйнації існуючого міжнародного порядку, світової економічної системи, конфліктів, а також до значного погіршення якості життя людства.

Саме тому ООН повинна ініціювати системний перегляд, доповнення існуючих міжнародних договорів та прийняття універсального міжнародно-правового документа про освоєння космічного простору тому, що в недалекому майбутньому може настати правовий колапс практично з усіх питань космічних відносин.

ВИСНОВОК

Проаналізувавши правове забезпечення життєдіяльності людини за межами Землі, можна стверджувати, що в умовах стрімкого освоєння космічного простору країнами, міжнародно-правова база щодо даного питання є дуже застарілою.

Останній міжнародно-правовий акт, який регулює міжнародно-правові відносини у космічній сфері, було прийнято ще у 1979 році. Тому перед галуззю космічного права гостро стоять питання трансформації і розвитку інструментів правового регулювання космічних відносин сучасного світу

З метою підтримання миру і безпеки та досягнення високого ступеня співпраці в інтересах людства в цілому потрібно невідкладно розпочати роботу на майданчиках ООН щодо підготовки та прийняття комплексних міжнародно-правових актів про впорядкування діяльності людей в космічному просторі з урахуванням набутого досвіду у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аерокосмічний портал URL: <http://space.com.ua/2019/11/19/mizhnarodne-kosmichne-pravo-hto-nese-vidpovidalnist-za-robotu-privatnih-kompanij-2/>
2. Декларація правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору 1963р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a31#Text (дата звернення: 16.02.2021).
3. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text (дата звернення: 16.02.2021).
4. Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text (дата звернення: 16.02.2021).
5. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами 1972 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_126#Text (дата звернення: 16.02.2021).
6. Конвенція про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір 1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_253#Text (дата звернення: 16.02.2021).
7. Міхненко А. Зоряні війни: як країни б'ються за перемогу в космосі. URL:https://defenceua.com/weapon_and_tech/zorjani_vijni_jak_krajini_bjutsja_za_peremogu_v_kosmosi-1918.html
8. О. М. Григоров. Міжнародне космічне право. Українська дипломатична енциклопедія: — Київ: Знання України, 2004 — Т.2 — 812с.
9. Павлюк О. Відірватися від Землі. Як скоро люди житимуть на Місяці? URL: <https://hromadske.ua/posts/vidirvatisya-vid-zemli-yak-skoro-lyudi-zhitimut-na-misyaci>

10. Сітнікова І. У Дубаї створять перший у світі «космічний суд». URL: <https://hromadske.ua/posts/yak-dobre-vi-znayete-tarasa-shevchenka-test>
11. Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах 1979р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_482#Text (дата звернення: 16.02.2021).
12. Угода про рятування космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, запущених у космічний простір 1968р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_483#Text (дата звернення: 18.02.2021).